

Ióannész Kinnamosz történeti művének első könyvéből készült fordítás

Jelen, tartalomhoz hű, nyersfordítás egy nagyobb terjedelmű munka részlete, ezért a szöveghez készített kommentár minimalista, kizárólag a különböző személyek és helyszínek azonosításához szolgál segítségül. A fordítás alapját August Meineke 1836-os kritikai kiadása szolgáltatta, kontrollszövegként valamint a lábjegyzetekhez segítségül Moravcsik Gyula és Charles Brand fordítását és jegyzeteit használtam.

A görög neveket a közérthetőség kedvéért tudományos átírás helyett a görögös alak magyaros átírásával közöljük, tehát a Ἰωάννης-t Ióannésznek, és nem Jánosnak vagy Ióannésnek fordítottuk. Minden más név esetében igyekeztünk a széleskörben használatos magyar alakokat alkalmazni.

Az eredeti görög szöveg bővelkedik archaizálásban, ezért a Kinnamosz által használt népneveket meghagytuk a fordításban is. Így lesznek a magyarokból hunok és paionok, a kis-ázsiai török népekből perzsák, az eurázsiai lovasnomád népekből (jelen esetben besenyők) szkíták. A bizánciak magukra (a Római Birodalommal való folytonosság okán teljes joggal) rómaiakként tekintettek, ezért ezt az elnevezést is meghagytuk a fordításban. Hasonlóképpen a helynevek esetében is (egy-két kivételtől eltekintve) előnyben részesítettük a görögös alakokat.

Bibliográfia:

Brand, Charles M. (ford.): *John Kinnamos, The Deeds of John and Manuel Comnenus*. New York, 1976.

Moravcsik Gyula: *Az Árpád-kori magyar történet bizánci forrásai*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1988. 194–247.

Megboldogult Ióannész Komnénosz, bíborbanszületett császárunk dicső tetteinek rövid bemutatása, és híres fiának, bíborbanszületett Manuél Komnénosz császárunk cselekedeteinek elbeszélése, melyet Ióannész Kinnamosz császári titkár állított össze körültekintő munkával.

A régi bölcsék nem becsülték le a történeti művek írását sem. Olyannyira így van ez, hogy sokuk történetesen ebből szerzett magának hírnevet. Volt, aki a görögök tetteit vette számba, más pedig Kürosz gyermekkori neveltetését és felnőttkora előtt véghezvitt cselekedeteit beszélt el.¹ Mivel az idők során történt minden eseményt az a veszély fenyeget, hogy később feledésbe merül, a történetírók – mint halhatatlan kőoszlopokba – könyvekbe vésték a történéseket, és így adták tovább a következő nemzedéknek. Efféle dolog tehát a történetírás. Úgy vélem ugyanis, ha valaki valóban méltó módon fog hozzá, mindenről alapos ismerettel kell rendelkeznie, és egyáltalán nem köthetik le a mindennapos gondok és teendők. E kettő közül, az az érzésem, egyik sem adatott meg nekünk a kellő mértékben. Egyáltalán nem szabad azonban emiatt elhallgatni azokat az eseményeket, amelyek a mi korunkban történtek. Inkább azzal kell törődnünk, hogy ne szalasszuk el az ebben rejlő jó lehetőséget. Így hát akkor tehetünk helyesen, ha az általános emberi történések elbeszélését mellőzve annak a két császárnak a tetteit mutatjuk be, akik közül az első a születésünk előtt halt meg, a másik fénykora pedig a mi időnkre esett és úgy távozott az életből, hogy a császárságot serdületlen gyermekére hagyta.² Ezek az uralkodók Ióannész és Manuél Komnénosz voltak.³ Hogy miként élt az, akitől mindketten származtak (az egyik ugyanis apjaként, a másik pedig nagyapjaként hivatkozott rá, és így öltötte magára a császári hatalmat), és miként irányította a rómaiak birodalmát, úgy vélem, – minthogy a tetteit meglehetősen részletesen feljegyezték – szükségtelen kifejtennem.⁴ Arról sem írok, miként lázadt fel az akkori uralkodó, Niképhorosz ellen, aki aggastyán volt és már élete alkonyán járt.⁵ Minderről ugyanis, miként említettem, már pontosan beszámoltak olyanok, akiket nem az ellene táplált gyűlölet vezérelt. Ióannész tetteit kivonatosan és csupán lényegre törően fogom elbeszélni, mivel – miként említettem – az ő korában nem éltem. Ami azonban az őt követő Manuél tetteit illeti, nem tudom, vajon

---

¹ Kinnamosz noha nem nevezi meg, nyilvánvalóan Xenophónra és a Kürosz neveltetéséről írt művére utal.

² II. Alexiosz Komnénosz 1180-ban lépett trónra mindössze 11 évesen.

³ II. Ióannész Komnénosz 1118–1143, I. Manuél Komnénosz 1143–1180 uralkodott. Az őt követő II. Alexiosz Komnénosz 1180-ban mindössze 11 éves volt. Szükséges megjegyezni, hogy Kinnamosz műve 7 könyvből áll, melyek közül csupán az első foglalkozik Ióannész császár életével.

⁴ Ióannész apja I. Alexiosz Komnénosz (1081–1118) volt. A róla szóló mű valószínűleg a lányához, Anna Komnénéhez köthető Alexiasz.

⁵ III. Niképhorosz Boteneiatész (1078–1081)

akadna-e bárki, aki azokról nálam jobban be tudna számolni. Mert bizony úgy hozta az élet, hogy bár még alig serdültem, már vele tartottam a legtöbb hadjáratán, amelyeket mindkét szárazföldön viselt. Ez hát a szándékom. Immár pedig itt az idő, hogy a kezdeteket felidézve nekifogjak az elbeszélésemnek.

2. Miután Alexiosz bevégezte életét, Ióannész örökölte az atyjától már korábban neki szánt császárságot, majd amint alkalom adódott, az államügyek elrendezését követően Ázsiába vonult. A Lükosz és a Kaprosz fríg folyókhoz közel fekszik egy város, amelynek Laodiké⁶ a neve. A császárnak az volt a szándéka, hogy ezt a valamivel korábban a perzsák⁷ kezére került várost a rómaiak számára visszaszerezze, ezért jelentős sereggel indult ellene. Miután Philadelphia⁸ városának közelébe ért, sánccal vette körül a várost, letáborozott, majd a hozzá legközelebb állók közül egy hadtesttel elküldött egy perzsa származású embert, hogy próbálja meg bevenni a várost. Valamivel később maga Ióannész is megjelent a teljes sereggel, majd első rohammal elfoglalta. Egy nagyobb barbár csapat is ott tartózkodott, köztük nem kevesebb mint nyolcszáz kiemelkedő katona, akik között ott volt a sok háborút megjárt, tapasztalt Pikharsz is. Ezek után elegendő számú őrseget hagyott hátra a városban, és szükségleteiknek megfelelően ellátta őket, majd visszatért Bizáncba.⁹

Később Szózopolisz ellen vezetett hadat, és azt is erőfeszítés nélkül a rómaiak fennhatósága alá helyezte.¹⁰ Hogy ez hogyan történt, rögtön el is mondom. Szózopolisz városa a jelentős régi ázsiai városok egyike. Magas és meredek helyen fekszik, és minden oldalról megközelíthetetlen, csupán egyetlen igen szűk bejárata van, ahová sem hadigépet nem lenne képes felvontatni senki, sem odakészíteni bármi olyat, ami az ostromot segíthetné, mert még a katonák számára is nehezen közelíthető meg, hacsak nem kis létszámban vonulnak. A városnak tehát ilyen volt a fekvése. Ióannész császár ezért először lemondott a vállalkozásáról, aztán támadt egy gondolata, amelynek köszönhetően a várost a rómaiaknak minden nehézség nélkül meghódította, és ez az emberek között igen nagy hírnevet szerzett neki. Hogy mi is volt ez, rögtön elmondom. Magához hívatta két testőrét, akik közül az egyiket Paktiariosznak, a másikat Dekanosznak hívták, és megparancsolta nekik, hogy egy hadtesttel rögvest menjenek a város kapuihoz, és kellő távolságról kezdjenek el lövöldözni a falon lévő ellenségre. Amikor pedig azok kitörnek, ne restelljenek elmenekülni előlük,

---

⁶ A Lükosz (a Çürük Su folyóval azonosítják) és a Kaprosz (a Kadiköy Dere folyóval azonosítják) folyók a mai Törökország területén. Laodiké vagy Laodikeia, ma romváros, latinul a Lykos folyó után Laodicea ad Lycum néven ismeretes. Szintén a mai Délnyugat-Törökország területén található.

⁷ Perzsák: szeldzsuk-törökök.

⁸ Ma a törökországi Alaşehir településsel azonosítják.

⁹ Bizánc vagyis Konstantinápoly, ma Isztambul.

¹⁰ Szózopoliszt ma a törökországi Uluborlu településsel azonosítják.

mígnem azok az üldözés közben a lehető legmesszebb nem kerülnek és elhagyják a szorost, ekkor pedig egy gyors lovasrohammal induljanak a kapuk ellen, előzzék meg őket, és így szállják meg a területet. El is indultak tehát, hogy látszólag a város ellen támadjanak. A barbárok pedig miután meglátták a közeledőket, rögvest kinyitották a kapukat, és amilyen gyorsan csak tudtak, kirohantak rájuk. Miután pedig a rómaiak hátat fordítottak nekik, valóban hosszan üldözték őket. A két említett közül aztán az egyik azonnal visszafordult, a rómaiak többsége pedig követte őt. Amint a kapuknál termettek, leszálltak a lovacról, és ott megálltak. Ezek után pedig amikor a római sereg többi része ezt észrevette, nagy rohammal előretört. Így végül az ellenség közéjük szorult, majd szétfutott a környező síkságon, a város pedig elesett.

3. A császár innen továbbhaladva elfoglalta Hierakorüphité erődjét és a legtöbb olyan erődöt is, amelyek Attalosz földjén álltak és nem voltak túlságosan távol.¹¹ Ezután visszatért Bizáncba, majd rövid tartózkodást követően Makedoniába vonult. A szkíták ugyanis teljes seregükkel átkeltek az Isztroszon, és betörték a rómaiak határvidékére.¹² Mivel azonban beköszöntött a tél, a császár valahol Beroé városa környékén áttelelt, egyrészt azért tette ezt, hogy a háborúra előkészüljön, de még inkább azzal a céllal, hogy törzsfőik közül, akit csak lehet, saját pártjára állítson, és így a többit nehézség nélkül legyőzhesse.¹³ Tavasszal pedig miután követivel már sokakat meggyőzött arról, hogy álljanak át hozzá, a maradék ellen vonult, hogy háborúval döntse el az ügyet.

Nos tehát, miután a seregek egymással összeecsaptak, egy ideig kiegyenlítően zajlott a csata, amikor is egy nyíl magát a császárt is megsebesítette a lábán. Mivel azonban a rómaiak lelkesen küzdöttek, a szkíták a túlerő miatt vereséget szenvedtek, közülük egyesek elesetek, mások pedig élve fogságba kerültek. Sokan közülük a táborba visszatérve úgy döntöttek, hogy nem menekülnek tovább, hanem elhatározták, hogy asszonyaikkal és gyermekeikkel együtt vállalják a veszélyt. Így hát előkészítették a szekereket, amelyeket felülről marhabőrrel vontak be, pontosan összeillesztették őket, majd ezekben elhelyezték a nőket és a gyerekeket. Így aztán ismét nagy harc támadt, ami vérontáshoz vezetett mindkét oldalon. A szkíták ugyanis a szekereket erődítményként használva nagy kárt okoztak a rómaiaknak. A császár észlelve mindezt lováról leszállva maga is gyalog akart küzdeni a katonáival együtt. Mikor azonban a rómaiak ezt egyáltalán nem helyeselték, megparancsolta a vele lévő fejszéseknek (ez egy brit nép, akik kezdettől fogva a római császárokat szolgálják), hogy álljanak oda, és

---

¹¹ Attaleia: terület a mai Délnyugat-Törökországban.

¹² A szkíták elnevezés általában bármilyen eurázsiai lovasnomádet jelenthet, Brand a besenyőkkel azonosítja. Isztrosz a Duna görög elnevezése.

¹³ Más írásmódban Berrhoia, Stara Zagorával azonosítják.

fejszéikkel aprítsák szét.¹⁴ Ők pedig azonnal belefogtak a munkába, így lett azután a császár a szkíták táborának az ura. Sokan azok közül, akik futással igyekeztek menteni életüket, a fogságba esettek iránt érzett szeretetük miatt feladták magukat a császárnál. Elvitték őket a rómaiak területeire, majd felvették őket a katonai névjegyzékbe, és hosszasan szolgáltak.

4. A szkíta népek tehát így keltek át a rómaiak földjére, a császárt pedig ismét az ázsiai ügyek foglalták le. A legnagyobb télben ugyanis váratlanul rátámadt az ottani barbárokra, és teljesen leigázta őket, többségüket pedig megtérítette az igaz hitre, és innen biztosította a római hadsereg gyarapodását. A földművelésben gyakorlatlanok voltak, és szkíta szokás szerint tejet szüröcsöltek és húst ettek. A pusztán szerteszét sátrakban éltek, így könnyű prédái voltak azoknak, akik meg akarták támadni őket. A perzsák tehát így éltek korábban.¹⁵

A rómaiak és a hunok között, akik az Isztrosz feletti vidéken laktak, háború tört ki a következő okból:¹⁶ Lászlónak, Pannonia királyának két fia volt, Álmos és István.¹⁷ De István, miután az apjuk elhunyt, magához ragadta a hatalmat, minthogy ő volt az idősebb, a másik pedig száműzöttként a császárhoz jött. A hunoknál ugyanis az a szokás, hogy ha az uralkodó nem gyermektelenül fejezi be életét, addig, amíg a gyermekei közül a hatalmat öröklő fiúgyermek apja nem lesz, a testvérek teljes egyetértésben együtt élnek. Mikor viszont gyereke születik, többé már nem engedik meg, hogy az országban tartózkodjanak, csak úgy, ha szemeiket kiszúrják. Emiatt jött tehát Álmos a császárhoz, aki örömmel látta és jóindulattal fogadta. Ióannész császár ugyanis történetesen Eirénével,¹⁸ László lánygyermekével élt házasságban, egy jámbor és erényekben igencsak bővelkedő asszonnyal. Mindazt, amit a császári férjétől és a birodalomtól kapott, nem tette félre gyermekeinek örökségül, de hivalkodó szépítkezésre és fényűzésre sem költötte. Egész életét azzal töltötte, hogy jót cselekedett azokkal, akik csak kértek tőle. Mindemellett a Mindenható nevére monostort is alapított Bizáncban, amely szépségében és nagyságában a legjelentősebbek közé tartozik.¹⁹ A császárné tehát ilyen volt.

A hunok királya pedig miután meghallotta, hogy mi történt a testvérével, követeket küldött a császárhoz, és kérte, hogy üzzék el őt a rómaiak földjéről. Minthogy azonban nem tudta az

---

¹⁴ A harci bárdjukról ismert Varég Gárdáról lehet szó.

¹⁵ Kinnamosz a Kis-Ázsiát lakó török népekre, többnyire szeldzsuk törökökre használja.

¹⁶ A 'hunok' archaizáló elnevezés a magyarokra.

¹⁷ Pannonia Magyarország megnevezése Kinnamosznál. Az említett személyek: I. Szent László (1077–1081) királyunk, Álmos (Könyves Kálmán király öccse) és II. István magyar király (1116–1131). Kinnamosz tévesen írja le az Árpád-házi családfát, Álmos nem Szent László, hanem I. Géza fia volt, II. István pedig Álmos bátyjának, Könyves Kálmánnak (1095–1116) volt a fia.

¹⁸ Árpád-házi Szent Piroska vagy Szent Irén, I. Szent László király lánya.

¹⁹ Pantokratőr (azaz Mindenható) Krisztus temploma és kolostora Konstantinápolyban, ma Zeyrek Molla dzsámi.

uralkodót meggyőzni, átkelt az Isztroszon, és ostrommal elfoglalta Belgrád városát, majd miután földig rombolta, a köveket hajókkal elszállíttatta, és Szirmionban azokból emelte Zeugmé városát, amely attól fogva sokáig fennállt.²⁰ Manuél császár uralkodása alatt azonban alapjáig lebontották és elhordták, és teljes egészében, – mintegy viszonzásként – Belgrád város falainak építésére szolgált. De mindezt később fogom elbeszélni, mikor ezekhez az időkhöz érkezem. A császár pedig, miután mindezt meghallotta, teljes seregével az Isztroszhoz vonult, és ligur – akiket nálunk lombardokként emlegetnek az emberek –, valamint perzsa lovasokból álló szövetségeseket is segítségül hívott.²¹ Maga a császár is ott táborozott valahol a folyóparton, onnan irányította a katonai előkészületeket, Istvánt azonban, mivel betegeskedett, valahol országa közepében ápolták. Ám így sem akart elhanyagolni semmit sem, hanem amilyen gyorsan csak lehetett, haderőt küldött, és meghagyta nekik, hogy átkeléskor állják el a császár útját a túlsó part felé. A hunok tehát parancs szerint így cselekedtek, a császár pedig, hogy az erőszakos ellenállást elkerülje, a következőket eszelte ki. A teljes szövetséges erőt leválasztva megparancsolta, hogy a folyó mögött haladjanak, mintha a Temponnak nevezett helyre mennének. Ott, a hunok területén egy domb magasodik és egészen a folyóig húzódik, onnan keljenek át. Ő pedig a római sereg többi részével megállt Khramon erődjével szemben, és azt a látszatot keltette, mintha azonnal onnan készülné átkelni.²² Miután ez megtörtént, a rómaiak minden nehézség nélkül átkeltek, és a hunok az első rohamot sem állták ki ellenük, hanem maradék erejük szerint megfutamodtak, és egészen a folyóig menekültek. Ott a hunok összetorlódtak a folyón átívelő hídon, a híd pedig összeomlott. A hunok többsége elsodródott a folyóban, és itt lehelte ki lelkét, sokuk pedig római fogságba került, köztük volt Ákos és Keled is, akik igen neves férfiak a hunoknál. A császár pedig miután ezeket sikerrel véghezvitte, Khramon erődjét is azonnal, az első rohammal bevette, majd ismét visszatért a rómaiak földjére, Branitzova városát Kurtikiosz vezetése alatt álló katonai helyőrséggel erősítette meg, majd visszatért Bizáncba.²³ A hunok pedig nem sokkal később Branitzovát ostrommal elfoglalták, és az ott lévő rómaiak közül egyeseket megöltek, másokat foglyul ejtettek: voltak azonban, akiknek nehezen, de sikerült futva megmenekülniük. Ezen feldühödve a császár Kurtikioszt árulás vádjával elítélte és a

---

²⁰ Szirmion latinul Sirmium, a Szerémség görög megnevezése. Zeugmé a régi magyar Zimony görög neve, ma Szerbiában Zemun.

²¹ Kinnamosznál a ligur és a lombard megnevezés valószínűleg nem etnikai besorolás, hanem a területre vonatkozik. A ligur egy ókori nép volt Itáliában, Kinnamosz archaizmusához ez közelebb áll.

²² Más olvasatban Khramosz (Nikéasz Khóniatész fordításakor Khramosz alakot használja Moravcsik). Harám várának görög elnevezése.

²³ Branitzovát a mai Barancs (szerbül Braničevo) illetve Galambóc településsel azonosítják.

hátát sokszor megbotoztatta, jóllehet a vezér nem hagyta ott a falakat azelőtt, hogy az ellenség teljes seregével be nem özönlött a városba az épületeket felgyújtotta.

5. Ez idő alatt a szerbek is, egy dalmáciai nép, fellázadtak, és feldúlták Raszosz erődjét.²⁴ Ezért a császár büntetésül Kritoploszt, aki ennek az őrhelynek a védelmével volt megbízva, női ruhába öltöztette és a piacon számárháton vezettette keresztül. Miután pedig másodszer is Branitzovába érkezett, sietve megerősítette a várost. Mindenesetre miközben a munkára szánt idő telt, a tél és a szükséges dolgok hiánya miatt a sereg nehezen viselte a megpróbáltatásokat. Miután a paionok királya értesült erről, elhatározta, hogy a lehető leggyorsabban átkel az Isztroszon, és megtámadja a mit sem sejtőket. Volt azonban a hunok földjén egy kiemelkedően gazdag és előkelő latin származású nő, aki a császárnak egy követtel megüzente, hogy miben mesterkednek. Mivel azonban a császár nem tudott velük szemben egyenlő haderőt felállítani, mert betegség és a szükségletek hiánya miatt, amelyről már szó volt, a sereg már korábban kimerült, a várost, ahol csak lehetett, fallal körbevette, és visszavonult. Hogy a hunok serege ne tudjon vele összecsapni, megközelíthetetlen és meredek helyeken tette meg az utat: a helyet a helybeliek Gonosz lépcsőnek is nevezik.²⁵ Itt a hunok serege hirtelen rátört a hátul vonuló egységekre, de semmi másban nem okoztak kárt a rómaiaknak, csak a császári udvarban használt terítők foszlányait szerezték meg, amivel a rómaiak igásállatok hiányában nem törődtek. Ezt követően a hunok hazatértek, a rómaiak serege pedig sértetlenül került ki onnan.

Kis idővel később a császár átkelt Ázsiába, mert be akarta venni a paphlagoniaiakkal szomszédos várost, Kasztamónt.²⁶ Az ott lakó perzsák ugyanis rátörtek a császárhoz hű szomszédos területre, és onnan folytonosan fosztogatták az ott élő rómaiakat. A császár megdöbbenetette őket a háborús előkészület nagyságával, és a város lakóit arra kényszerítette, hogy adják meg magukat a rómaiaknak. Így Bizáncba visszatérve pompás felvonulást tartott. Előkészítettett egy ezüsből készült, arannyal bőségesen bevont kocsit is, hogy fellépjen rá, de végül mégsem volt hajlandó ezen utazni, minden bizonnyal azért, hogy elkerülje a megvetést. Az Istenszülő képmását helyezte rá, ő maga a kereszt jelével elől ment, a kocsi pedig követte.²⁷ A bizánciak olyan csodát láthattak, amit – úgy vélem – addig még soha, amióta nem a Hérakleioszok és Iusztinianoszok uralkodnak a rómaiak felett.²⁸

---

²⁴ Raszosz egy ma már nem létező erődítmény a Raška folyó mellett.

²⁵ Moravcsik Gonosz lépcsőnek fordítja, így szerencsésebbnek láttam meghagyni.

²⁶ Paphlagonia: Kis-Ázsia északi része. Kasztamónt a mai Kastamonu településsel azonosítják Észak-Törökországban.

²⁷ Theotokosz azaz Istenszülő: Szűz Mária jelzője.

²⁸ Kinnamosz valószínűleg I. Iusztinianosz (527–565) és Hérakleiosz (610–641) uralkodásával fémjelzett időszakra utal.

6. A római nép tehát ilyen helyzetben volt. Dánismend pedig, aki ez idő tájt Kappadokiát uralta, Kasztamónt sereggel vette körül, és ostromolni kezdte.²⁹ Mivel a már háborúba készülő császárt a balszerencse megakadályozta (felesége, Eiréné ugyanis távozott az élők sorából, ő pedig lebetegedett, és visszavitték Bizánca), Dánismend előbb kiéheztette, majd ostrommal elfoglalta a várost. A történetek bizony mélyen megérintették a császár lelkét. Miután időközben Dánismend váratlanul elhalálozott, és a hatalmat megszerző Mehmed Ikonion város törzsfőjével, akit a perzsák mindenki fölé helyezve szultánnak neveznek, meghasonlott, a császár követeket küldött Ikonionba, és barátságot kötve a szultánnal, rábeszélte, hogy szövetkezzen a rómaiakkal Mehmed ellen.³⁰ Így hát nemsokára meg is érkezett egy sereggel a szultán egyik közeli embere, hogy jótálljon a szövetségért, és velük együtt vegyen részt a háborúban. A császár ezek után az említettekkel együtt Gangra alá ment, majd a város falai előtt táborot vert és előkészületeket tett, hogy a következő évben megostromolja.³¹ Mivel azonban Mehmed tudta, hogy egyáltalán nem lehet méltó ellenfele a császárnak, elhatározta, hogy a szultánt maga oldalára kell állítania, már annak okán is, hogy rokonok voltak. Így miután az ellentéteket feloldották, mindketten összeesküdtek a rómaiak ellen, majd a szultán hazarendelte a perzsa szövetségeseiket, akik az éjszaka leple alatt elmenekültek. Mikor a császár tudomására jutott az ármány, csüggedni kezdett és el akart vonulni. De néhány szerzetes, akik valami véletlen folytán ott voltak, eltántorították a távozástól, és egyre csak Gangra elfoglalására bátorították. Miután meggyőzték, a következő napon megrohamozta a falakat, de kudarcot vallott, ezért onnan átvonult a Rhündakénéhez, és az egész sereggel ott telelt át. Sok időt töltöttek itt a rómaiak, és mivel nem volt, ahonnan télen a szükséges élelmet beszerezzék, már éhség kínozza őket.³² Úgyhogy a császár felkerekedett, Kasztamónba ment, és miután egyezséggel megszerezte a várost, Gangra alá vitte át a sereget. A várost védő perzsák, miután értesültek, hogy a Rhündakénénél ismét perzsa erők gyülekeztek, eleinte vonakodtak átadni a várost, mert az erősítésben reménykedtek. Mivel azonban az említett erők mielőtt megérkeztek volna, szétszóródtak (télvíz idején ugyanis lehetetlennek tartották a hadviselést, miként azt korábban már mondtam), kényszerűségből lemondtak a városról, és átadták a császárnak azzal a feltétellel, hogy ők, valamint azok, akik még Dánismend életében kerültek római hadifogságba, büntetlenül

---

²⁹ Görögös átírásban Taniszman. Feltehetőleg nem a dinasztiaalapító Dánismend gázi (1071–1085), hanem Gázi emír, aki 1134-ig uralkodott.

³⁰ Mehmed (görögös átírásban Makhumet) az említett Dánismend fia. Ikoniont ma Konya városával azonosítják; a szeldzsuk Ikoniumi Szultánság központja volt. Ikonion ura említett ura a Szeldzsuk-dinasztiából származó Maszúd szultán (1116–55) volt, a dánismendidák ellenfele.

³¹ Gangra az észak-törökországi Çankırı város régi görög neve.

³² Rhündakéné ma Orhaneli folyóval azonosítják.

megszabadulnak a fogságból. De a perzsák a már-már kezükben lévő szabadság helyett inkább az önkéntes szolgágot választották, elnyerték a császár jóindulatát, és jelentős támogatást jelentettek a rómaiaknak.

7. Ezután a rómaiak az iszauriai ügyek miatt indítottak háborút.³³ Lebunész ugyanis, egy örmény férfi a rómaiaknak alávetett iszauriai városok többségét elfoglalta, és már Seleukos városának ostromára készült.³⁴ Miután a császár értesült erről, összegyűjtötte erőit, és nagy iramban megindult ellene. Emiatt indult tehát a császár Kilikia földjére, és hogy pontosan miért, azonnal elmagyarázom.³⁵ Miután Bohemund, Antiokhia ura eltávozott az élők sorából, a terület előljárói a császárhoz küldettek, hogy ha akarja, a legkisebb fia, Manuél elveheti Bohemund lányát, és így a házassági kötelék miatt rögvest a császár kezébe kerülne Antiokhia.³⁶ De a császár szinte még oda sem ért Kilikiába, megváltoztatták szándékukat, barát és szövetséges helyett a császár ellenségévé váltak. Mivel tudták, hogy erőben nem érnek fel a római sereggel, elhatározták, hogy egyenesen Lebunészt nyerik meg maguknak. Kiszabadították a börtönből, mivel háborúban legyőzve ott őrizték bezárva, és szavát vették, hogy a császár ellen barátjuk és szövetségesük lesz, majd jóindulatúan elengedték. A császár pedig Kilikiába vonult és elfoglalta Mopszuesztiát, majd Tarsoszt és Adanét is bevéve Anazarbosz előtt táborot vert.³⁷

Ezenközben pedig egy ilyen dolog történt: az Ión öböl melletti terület, Poitou grófjának volt két gyermeke.³⁸ Közülük az egyik apjuk halála után megörökölte a hatalmat, a másik pedig szegény embernek öltözve Jeruzsálem templomába ment.³⁹ Miután meglátta őt a templomszolga, szép termetén megdöbbenve odament hozzá, és kérte, árulja el, kicsoda. Ő azonban úgy próbálta fűzni mondandóját, hogy abból a legkevésbé se derüljön ki, mivel azonban semmiképp nem tudta meggyőzni, felfedte kilétét. A templomszolga pedig, miután ezt végighallgatta, a királyhoz szaladt,⁴⁰ és jelentette a férfit, majd a király magához hívatta Rajmundot (ugyanis ez volt a neve) és rávette, hogy házasodjon össze Bohemund lányával,

---

³³ Iszauria: terület Kis-Ázsia déli részén

³⁴ Lebunész I. Leó örmény fejedelem (1129–37); Szeleukosz városa Szeleukeia, ma Silifke.

³⁵ Kilikia, terület a Földközi-tenger északnyugati partján.

³⁶ II. Bohemund (1111–30) antiochiai fejedelem

³⁷ Mopszuesztia vagy Mamiszta: ma Misis néven található ott település; Tarszosz: ma Tarsus; Adané: ma Adana; Anazarbosz: ma romváros, törökül Anazarva. Mindegyik település a mai Törökország déli részén található.

³⁸ Itt némi geográfiai probléma van, ugyanis az Ión tenger semmiképp sem a nyugat-franciaországi Poitou tartomány (korszakban grófság: *Comté de Poitou* vagy *Poitiers*) környékén helyezkedik el. Az említett gróf: Guillaume IX comte de Poitou (1086–1127).

³⁹ Szent Sír templomáról lehet szó.

⁴⁰ Fulkó jeruzsálemi király (1131–1135)

aki még nem volt házasulandó életkorban.⁴¹ Rajmund tehát elindult, hogy bevonuljon Antiokhia városába, majd a véletlen folytán római előőrsbe botlott, és kis híján fogságba esett. Ugyanis amikor Rajmund közeledett hozzájuk, az egyik katona elébe vágva lesújtott rá a sisakján. Ha nem kapaszkodott volna mindkét kezével a ló nyakába, az utána jövők pedig nem fogták volna közre, hanyatt leesett volna. Rajmund a veszélyből így menekült ki, majd megérkezett Antiokhiába, a császár pedig Anazarboszt szorongatta ostrommal. A bent lévők viszont azon ügyködtek, hogy megakadályozzák, és a hadigépek közül a kőhajtókat felhevített vasakkal lőtték, mert azok azonnal lángra lobbantották a *közeledő gépek* elülső, fából készült oszlopait. Mivel ez sorozatosan így történt, a császár elcsüggedt. Később, a gondoktól terhelt császárhoz odament Iszaakiosz⁴² és azt mondta: „Atyám, rajta, parancsold meg, hogy a fákat cserepekkal burkolják körbe.” Miután ez megtörtént, a bentlévők már nem tudtak ellenállni a sűrű támadásoknak, ezért kinyitották a kapukat, és beengedték a rómaiak hadvezérét.

8. Anazarbosz tehát így került a rómaiak kezére. Rajmund és Balduin, aki ez időben Marausziosz ura volt, elegendő sereget gyűjtött, és Palesztinába sietett, hogy kimentse az ottani királyt a bajból, amíg a veszély nem fenyegette közvetlenül.⁴³ A Palesztina közelében lakó szaracénok ugyanis a királyt legyőzték, és miután Montferrand erődjébe menekült, ostrom alá vették.⁴⁴ Mivel azonban a császár Anazarbos megszerzése után Baka erődítményéhez vonult, Rajmund és Balduin Antiokhiáért aggódva visszatértek a városba.⁴⁵ Ezalatt a római sereg elhalasztotta Baka ostromát, és tábort vert az Antiokhia mellett hömpölygő folyónál⁴⁶. Az antiokhiaiak eleinte nem féltek, mert bíztak a falak szilárdságában és a többi védműben. Mikor az ostrom már meglehetősen elhúzódott, néhány hivatásos katona ahogyan egy nagy seregben az lenni szokott, a város előtti kertekbe kezdett bejárni, hogy gyümölcsöt szedjenek maguknak. Az antiokhiaiak azonban rájuk rontottak, és sokakat megöltek. Mikor ezt észlelték, a római katonák társaik segítségére siettek, az antiokhiaiak pedig a kapukon belülré menekültek, de így is sokan elvesztek menekülés közben. Mikor pedig a rómaiak nekikezdték az ostromnak, az antiokhiaiakon nagy félelem lett úrrá. Emiatt Rajmund többször is kiment a császárhoz, hogy nagy igyekezettel azonnali alkut ajánljon: átadja neki a várost, a császár így hűbérura lesz, ő ezt el is ismeri, Rajmund pedig ebből kifolyólag jog szerint a város helytartójává válik. Ám a kérését elutasították, így

---

⁴¹ Poitou-i Rajmund Antiochia fejedelme volt 1136 és 1149 között.

⁴² Iszaakiosz vagy Izsák: Ióannész császár harmadik fia

⁴³ Balduin: II. Joscelin edesszai gróf vazallusa; Marausziosz: törökül Maraş, ma Kahramanmaraş

⁴⁴ Montferrand egy kereszties erőd volt Tripoliszi Grófság területén, ma Ba`rin néven egy szíriai falu található itt.

⁴⁵ Baka: ma Feke néven város Törökországban

⁴⁶ Orontész folyó, arabul al-Ászi.

eredménytelenül tért vissza. Néhány nappal később azonban a rómaiak tanácsa minderről határozatot hozott, így Rajmundot a fenti feltételekkel már kedvezően fogadták, és a latinok maradék erői a császárhoz csatlakoztak: azok, akiket maguk között Frères-nek neveznek, és azok, akik a környéken laktak.⁴⁷ Nos, hát ezek így történtek.

Ióannész császár pedig, mivel semmiképp sem akart elszalasztani egy ilyen jó alkalmat, az említett erőkkel betört Szíria északi területére, Piza⁴⁸ erődjét ostrommal elfoglalta, és nagy zsákmányt szerzett magának. Ezt a zsákmányt a hadifoglyok tömegével együtt Antiokhiába küldte egy Thómasz nevű ember vezetésével, aki egyszerű származású férfi volt, és – úgy vélem – még gyerekkorában választották be a császár altitkárai közé. Maga a császár Berrhoia ősi és méltán híres városa felé vonult.⁴⁹ De Thómasz, mivel hamarosan váratlanul ellenség támadt rá, elveszítette a hadifoglyokat, és a zsákmányt, amit szereztek, sőt maga is alig tudott elmenekülni a veszedelemből. A császár pedig miután Berroiához érkezve megtudta, hogy a terület külső részén nincs víz, elvonult, és gyorsan Khama valamint Khabarda erődjeit foglalta el, majd átvonult Szeszer alá, amely egy népes és virágzó város volt.⁵⁰ Bár a várost ostrommal elfoglalta, a fellegvárnál kudarcot vallott. Miközben arra készült, hogy másodjára is megpróbálja a rohamot, követek érkeztek hozzá, akik pénzt ígértek neki: egyrészt azonnal át akartak neki adni egy összeget, másrészt ezen felül évi adót is készek voltak fizetni a rómaiaknak. A követségnek ez volt a szándéka, a császár azonban akkor még elbocsátotta őket abban a reményben, hogy katonailag úgysis föléjük kerekedik. Mikor pedig sok roham után rájött, hogy eredménytelen dologra vállalkozott, elfogadta a követség ajánlatát, és az egyezség szerint visszavonult. A követek sok pénzt vittek neki, továbbá egy keresztet is, egy rendkívüli értékű és császárokhoz méltó ajándékot. Ez igen nagy, kereszt formájúra kifaragott, vörös színű drágakő volt, ami a faragással csak keveset veszített a természetes színéből. Azt tartják róla, hogy az apostol császár Kónsztantinosz készítette, de valahogyan a szaracénok kezére került.⁵¹ A császár mindezt elfogadta, és szavukat vette a fizetendő adókról, majd szándéka szerint Kilikiába vonult. Miután Baka és Kapnizskerti jól védhető erődjeit elfoglalta, helyben maradt, seregének egy részét pedig a maradék területek lerohanására küldte.⁵² Mindezekről azonban aligha tudok pontosan

---

⁴⁷ Frères (görögösen pherrioi): az ispotályosokkal/johannitákkal és templomosokkal azonosítják őket. A 'frères' ranciául azt jelenti, hogy 'fivérek'.

⁴⁸ Piza ma Bza'a nevű település Szíriában.

⁴⁹ Berrhoia ma Aleppó Szíriában.

⁵⁰ Khama vagy Hamá egy mai napig létező város az Orontész folyó partján. Khabarda vagy Kafartab egy ma már nem létező város és erőd a mai Északnyugat-Szíriában. Szeszer egy Saizar néven ma is létező település Észak-Szíriában.

⁵¹ Kinnamosz itt I. Nagy Konstantin császárra (306-337) utal.

⁵² Kapnizskertit törökországi Geben városához szokták kötni

tudósítani, mert távol áll az elhatározásomtól. Az volt ugyanis a feltett szándékom, hogy ezekről az eseményekről csak a lényegét írom meg, mert ezeknek sem szemtanúja nem voltam, sem megbízható információkat nem kaptam róluk. Úgy gondolom, ezt a számos cselekedetet a császár mégis csak a sors valamilyen kedvező kegye folytán vitte végbe.

9. Így hát Ióannész császárnak az ázsiai harcok jó hírüket szereztek, leszámítva azt, hogy a Nea kaiszareiai események nem szándéka szerint történtek.⁵³ Az idő ugyanis már a téli napforduló körül járt, amikor a császár úgy döntött, hogy a várostól nem túl messze letáborozik, és ostrommal beveszi azt. Mivel a perzsák, akik a város urai voltak, szilárd ellenállást tanúsítva harcoltak, ráadásul rendkívüli tél szorongatta a római sereget, a császár távozott a város alól, és a közeli perzsa területekre vonult, ahonnan nagy zsákmányt szerzett, és a perzsák szolgátságában sínylődő rengeteg embert szerzett vissza a római birodalomnak. Ebben a hadjáratban, amikor még a Nea Kaiszareia alatti táborozás kötötte le a császár figyelmét, egy említésre és figyelemre méltó dolog történt. Miután a rómaiak és a perzsák keményen összecsaptak, némi szerencsével ez utóbbiak kerekedtek felül, az eseményeket látva pedig Manuél, aki – mint már gyakran mondtam – Ióannész császár legkisebb fia volt, az apja tudtán kívül, kíséretével az ellenség közepébe rontott, visszaverte őket, a római katonák már megtört elszántságát pedig megerősítette. Az apja, ahogy az lenni szokott, egyrészt méltatlankodott, és szörnyülködött a vakmerőségén, magában azonban csodálta és kis híján elakadt a lélegzete a döbbenettől, mert fia még tizenhét évesen sem töltötte be, mégis volt mersze ekkora veszélynek kitennie magát. Ezért nyilvánosan a római sereg megmentőjének hívta. Lám, az életkor semmiképpen sem korlátozhatja az erényt. A rómaiak közül abból a háborúból történetesen szinte senki sem ló hátán tért vissza.⁵⁴

10. A Nea kaiszareiai események itt véget értek. A császár pedig, mikor értesült róla, hogy a perzsák ismét Szózopolisz ellen viselnek hadat, minden erejével odavonult. Miután ellenséget nem talált (ugyanis azok értesülvén arról, hogy a rómaiak ellenük vonulnak, addigra már elmentek), a Paszkhuszénak nevezett taven átszállította a seregét.⁵⁵ Ez ugyanis elmondhatatlanul hosszú és széles volt, és a vízből mindenféle szigetek emelkedtek ki, amelyeken régóta erődök magasodtak: az itt lakók számára a víz mintegy várárokként szolgált. Erről a területről egy nap alatt oda-vissza meg lehet járni Ikoniont. A császár éppen emiatt tartotta szerfelett fontosnak a tó megszerzését. Mikor viszont az itt élő rómaiak nem adták át neki a tavat (a hosszú idő és a megszokás miatt ugyanis már a perzsákkal

---

⁵³ Nea Kaiszareia: latinul Neocaesarea, ma Niksar

⁵⁴ A kifejezés arra utalhat, hogy szinte senki sem esett el vagy sebesült meg a harcok közben.

⁵⁵ A Paszkhuszé tavat a Beyşehir tóval azonosítják.

rokonszenveztek), a következőt eszelte ki. Annyi csónakot és bárkát gyűjtetett össze, amennyit csak lehetett, majd felülről gerendákkal összeácsolhatta azokat. Majd az ostromgépeket ezeken helyeztette el, és rögvest az említett erődök ellen indult. Mivel azonban nagy szélvihar kavarta fel a tavat, sok római katona odaveszett. Mégis, nehezen és nagy erőfeszítés árán ezeket is elfoglalta.

Majd miután értesült, hogy Rajmund, Antiokhia fejedelme fellázadt, azonnal ismét Kilikiába ment: azt tervezte, hogy Kilikiát és Antiokhiát Attaleiával és Ciprussal Manuélnak adja örökségül. Hogy honnan jutott épp erre a megfontolásra, mindjárt elmondom. Már sokkal korábban odaigért Róma jogarát Alexiosznak, aki gyermekei közül a legidősebb volt.⁵⁶ Miután azonban legkisebb gyermekeként Manuél is megszületett, azonnal jóslatok kezdtek terjedni, és a császári mivolt jeleit vélték felfedezni a gyermekben. Úgy gondolom, hogy ezek közül érdemes egyet vagy kettőt megemlítenem. Egyszer, mikor Manuél elaludt, álmában magasztos látomásként fekete ruhában egy nő állt elébe, kezében olyan szandál volt, melyet a császárok szoktak hordani. Azok után, hogy rámutatott és eldobta a közönséges lábbelijét, odaadta Manuélnak és felszólította, hogy viselje. Ő pedig miután zavartan felébredt és szeme elől eltűntek a látottak, sírva fakadt, miként a gyerekek szoktak, és úgy vélte, valaki a házbéliek közül vitte el cipőit. Ilyesmi volt tehát az egyik történet, egy másik pedig semmivel sem volt kisebb jelentőségű. Volt egy galileai szerzetes, aki visszavonultan élt a hegyvidéken. Miután egyszer Ióannész császárhoz járult beszélgetésre, amint meglátta a császár gyerekeit, akik bejöttek a hozzá, a többiekhez mint közemberekhez viszonyult, Manuélnak közeledve azonban alázattal dicsérte őt. Mikor a császár megkérdezte, hogy miért tette, a szerzetes így válaszolt: „Mivel mind közül egyedül Manuél tűnik nekem császárnak.” Emiatt és más hasonló dolgok miatt a császár komolyan fontolgatta az ügyet, amit azonban eredetileg elhatározott nem tudta visszavonni, ezért kitartott a már korábban említett szándéka mellett. Úgy tűnik azonban, hogy egyetlen dolog sem emberi szándéktól függ. Ugyanis még be sem tette a lábát Kilikiába, máris meg kellett válnia két idősebb fiától, a megmaradt kettő közül pedig az egyik – mivel történetesen ő maga is gyengélkedett – visszatért Bizáncba, és vitte magával a halottakat is.⁵⁷ A császár pedig Kilikiában elhunyt, és Manuél került a megüresedett császári trónra.

Illő azonban azt is elbeszélni, hogy miként halt meg. Egyszer, mikor vadászni ment, hatalmas termetű vadkannal találta magát szemben, olyannal, amilyeneket a kilikiaiak földje

---

⁵⁶ Ióannésznek négy fiúgyermeke volt: Alexiosz, Andronikosz, Iszaakiosz és Manuél.

⁵⁷ A harmadik fiú a már korábban is említett Iszaakiosz volt.

és a Tauros- hegyiség táplál nagy számban.⁵⁸ Mint mondják, a császár lándzsájával a kezében szemben állt a rá támadó vadkannal, az pedig, miután szügyébe fúródott dárdahegy, a szúrástól felbőszülve még inkább szorította, olyannyira, hogy a császár keze az erőteljes ellenállástól kicsavarodott, és az oldalán lógó nyíllal teli tegeznek szorult. Miután így felsértette a csuklóját, azonnal seb is keletkezett. A véres tajtékot kiszívták, és valami vékony hártyát húztak rá (amit a nép *ekdérának* nevez), hogy összehúzza a szétvált sebet és az teljesen behegedjen, nehogy begyulladva fájdalmat okozzon. De épp ez volt a későbbi gyulladás oka. A szorítás miatt ugyanis a nyílhegy végéről a méreg szétterjedt a test többi részébe.⁵⁹ De ez később történt, akkor még semmilyen fájdalmat nem észlelt, úgyhogy asztalt tettek elé, és a kereveten feküdt, hogy ebédelhessen. Ebéd közben a körötte álló orvossegédek amint meglátták a tapaszt, a seb okáról érdeklődtek, majd miután megtudták, szemrehányást tettek az evészet miatt, és azt javasolták, hogy azonnal el kell távolítani az *ekdérát* a kezéről. Ő viszont makacskodott, hogy a seb összehegedj, és további duzzanattal vagy gyulladással kapcsolatban semmi rosszra nem gyanakszik. De amint elszenderedett ebéd után, hirtelen erős fájdalmi jelentkeztek és duzzanat keletkezett a kezén. Összegyűlt a teljes orvosi tanács, és vitatkozni kezdtek a teendőkről. Egyesek jobbnak látták felválni, másokat viszont ettől az tántorította el, hogy még éretlen volt, és arra hajlottak, hogy más módon csillapítsák. De, mivel menthetetlenül rossznak kellett történnie, a sebészetet választotta többségük. Miután felvágták, a duzzanat nagyobbra nőtt, és a keze feldagadt. A császár lelke megrendült a halálfélelemtől, leginkább azért, mert nem tudta megvalósítani azt a célját, hogy Palesztinába zarándokoljon, amit már régen fontolgatott. Ezért 20 talantonnyi aranyból lámpatartót készíttetett, és felajánlotta az ottani templom számára. Miután már magatehetetlen volt, magához hívatott egy bizonyos szerzetest Pamphüliából, majd arra kérte a szent embert, hogy egész éjszakán át könyörögve fohászkodjon az Istenhez.⁶⁰ Azt mondják, miután átszellemülten az imákba merült, éneklő hangokat hallott. Úgy látszott, a lámpa odébb megy, és egy isteni ifjú csillapítja lelkük lármáját.

Ez hát így történt, a császár pedig mikor érezte, hogy már nagyon rosszul van, megparancsolta, hogy a tisztviselők és mindenki, aki csak a méltóságok, a hadvezérek és az előkelőségek közé tartozott, jelenjen meg, majd így szólt. „Római férfiak, ahányan csak összegyűltetek az én mostani meghallgatásomra: mivel már sok más korábbi császár is úgy döntött, hogy mint atyai örökséget gyermekeire hagyja az uralmat, és jól tudom, hogy magam

---

⁵⁸ A Tauros- vagy Torosz-hegyiség Kis-Ázsia déli részén található.

⁵⁹ A görög szó (iós, iosz) jelenthet mérget és rozsdát is. A betegség leírása leginkább vérmérgezésre utal.

⁶⁰ Pamphülia: terület Kis-Ázsia déli részén

is atyámtól, a császártól kaptam ezt a hatalmat, ti is nyilván mindannyian egyetértetek velem, hogy erre készülök. Így hát bizonyára úgy vélitek, hogy miután – amint látjátok – evilági életem végéhez elérkeztem, az általános emberi szokás szerint két hátrahagyott gyermekem közül az idősebbre hagyom a hatalmat és a trónt. Higggyétek el, olyannyira törődöm veletek, hogy – ha a két fiam közül egyik sem lenne méltó a trónra az erénye alapján – olyasvalakit választottam volna, aki az én, a ti ítéleteknek is megfelel. Úgy vélem ugyanis, semmit sem használ sem annak, aki adja, sem annak, aki kapja, ha majd a kormányos egyszer tudatlansága miatt a hajót elsüllyeszti, hacsak annyiban nem, hogy még biztosabban odavész az ajándékkal együtt és közben az ajándékozót is kárhóztatja. Az ilyesmit végzetes tévedésnek, ostoba ajándékozásnak, teljes egészében elhibázottnak tartom. Nos, ilyen felelősséggel gondolkodom rólatok. Íme a bizonyág: mert lám, ha szükséges, a ti érdeketekben a természettel is kész vagyok szembe menni. Mindkét gyermekem derék ember, az egyik közülük pedig korban is előrébb jár. A józan ész azonban elveti az életkor előjogát, a jobbat kutatja, és arról győz meg, hogy erényt erénnyel mérjek össze. Ez a legnehezebb küszködés, hogy a nagyobb erényt próbáljam megtalálni. Mivel a jobbat a legjobbnak kell felajánlanom (a császárságnál pedig mit tarthat magasztosabbnak az ember?), bizony azt kívánám, bajtársaim, hogy az életkorral járó előjog együtt járjon az erényből fakadó teljességgel is. De a választásom legkisebb gyermekemre esik, akit a császári tulajdonságok inkább jellemeznek. Attól biztosan nem kell tartanom, hogy elfogultság vakít el, ugyanis mindkét gyermekem egyformán kedves nekem, és e tekintetben egyik sem előzi meg a másikat. A kettejükre vonatkozó választást tehát épp ezért inkább rám, mint rátok kell bízni. Azt azonban közösen, mindannyiunknak kell alaposan megfontolnunk, nehogy a kisebb – bár az idősebb testvérénél történetesen különb – az uralkodásra végül kevésnek bizonyuljon. Ennek eldöntését már nem merem egymagamra vállalni, mert gyanítom, csak benne testesül meg a jóindulatom, és épp az ássa alá a jó választást, ha nem ellensúlyozza más, hasonló jóindulat. Kívánjátok hát, hogy felsoroljam nektek a tulajdonságait, hogy szavazzatok róla magatok? Erőnlét, állóképesség és a katonai bátorság megadatott neki, ez mindenkinek világos. A Nea kaiszareiai események is a szavaim mellett tanúskodnak, ott nyilvánvalóan ő állította talpra a rómaiak térdre rogyott ügyét. De hallgassátok meg azt is, amit egyedül az apa tud tanúsítani. Gyakran, mikor hatalmas nehézségekkel küzdöttem, és a többiek már kudarcot vallottak, kiválóan bizonyult a tanácsban. Egyrészt képes előre látni a közelgő vihart, másrészt ügyesen elhárítja a hullámverést és ellenáll a szél erejének. De leginkább azért jogos másokhoz képest reá tekintenünk, mert az Isten döntése erre a fiúra esett. Lám, miért is? Alexioszt hívtam a császárságra, és a szándékomat néhány évvel korábban

kinyilvánítottam. Az Isten azonban nemrég, miután rámutatott legkisebb gyermekeimre, akiben megnyugodott, a másik fiamat elvette az élők sorából. Elmondanék nektek néhányat azon jelek közül is, amelyek ezt a szerencséjét előre jelezték, ha nem tudnám, hogy a többség üres szóbeszédnek tartja. Ugyanis semmi sem ellenszenvesebb az embereknek, mint az álmotörténetek és a jövőre vonatkozó jóslatok. Amit a saját gyermekemről csak tudhatok, el is mondtam. Immár a ti feladatotok, hogy hozzáadjátok a saját véleményeteket.” A császár ennyit mondott, azok pedig meghatódva és könnyek között bólogtak. A gyermek pedig (ugyanis ha valaki, hát ő szerette az apját) – mivel félte a természet törvényét – a földre szegezve tekintetét könnyeivel áztatta a padlót.

Mégis, miután ráadták a palástot és diadémmal övezték fejét, az egész sereg kikiáltotta császárnak. Ióannész császár pedig még néhány napot élt, majd a nyolcadik hónapban, melyet a hellének Xanthikosznak, a rómaiak pedig áprilisnak neveznek, az evilági lét végéhez ért, amelyben huszonöt évet és hét hónapot uralkodott a rómaiak felett.